

MĚSTO MYSLI

A DALŠÍ TEXTY

NYÁNAPONIKA THERA

Přeloženo z anglického originálu:

The City of the Mind

Nyanaponika Thera

(The Wheel Publication No. 205)

© 1974 Buddhist Publication Society

Kandy, Sri Lanka

Město mysli

Nyanaponika Thera

© 2000 Bodhi Olomouc /český překlad – internetová verze/

Translation © 1999 Slávek Keprt

NEPRODEJNÉ

O b s a h

Úvodní slovo překladatele

Město mysli - Podobenství

Odvážná důvěra

Proč skoncovat s utrpením?

Úvodní slovo překladatele

Tato knížka se mi poprvé dostala do rukou při mém tříměsíčním pobytu v jedno m meditačním centru v Anglii. Autora se mi již bohužel osobně poznat nepodařilo. Měl jsem však to štěstí, že jsem mohl praktikovat pod vedením jeho přímého žáka, ctihodného Kusalánandy, tehdy ještě laika Dr. Mirko Frýby, který se též uvolil napsat doslov k této knize. Mé první setkání s ním si pamatuji ještě teď po několika letech. Bylo to na čtrnáctidenním zásedu v Ludvíkově a hned od začátku se mi jevil jako velice energický chlapík, který ví co chce. Později jsem si mohl ověřit, že tato energičnost je vyvážena soustředěním, s jakým dokázal naslouchat, moudrostí, důvěrou a humorem. Jeho povzbuzování, postrádající známek nadřazenosti, mi bylo při mých prvních meditačních zkušenostech asi tím, čím mi byli rodiče v době pokusů udělat prvních pár krůčků. Plně se věnoval lidem, kteří byli otevřeni vyslechnout si instrukci a vyzkoušet ji. Vzpomínám jak nás neustále nabádal: „Dělejte si co chcete.“ Další jeho bylo: „Všimnout si můžete jen to, co si můžete všimnout.“ Až po delší době mi postupně docházelo, proč tolik zdůrazňoval některé věci. Co se mi také líbilo, že nenutil nikoho tvářit se pozitivně. Z jeho jednání vyplývalo to, že jde o nabídku, o zprostředkování dovedností a ne o to učinit nás na něm závislími. S ním mě tedy nepojí jen slova příběhu uvnitř knihy, ale mnoho let setkávání se za účelem čištění a kultivace mysli. Jemu tedy patří největší dík za pomoc na cestě i při práci na této knížce.

Jednou z pohnutek přeložit tuto knihu tedy bylo to, že jsem již sám delší dobu praktikoval „cesty za město“ a tudíž si byl vědom drahocennosti poselství, jež posel v knize předává. Motivací mi bylo také to, že jsem chtěl svou energii investovat na to, aby se i k dalším lidem dostalo poselství. Práce na tomto překladu mi také pomohla lépe si uvědomit, jak moc pro mě znamená přátelství osob podobného smýšlení. Proto zde chci také poděkovat Markétě Černé, která mi ochotně velkou měrou pomohla svými podněty a připomínkami při úpravě jazyka a stylizace a jedné milé paní profesorce češtiny, která bděla nad pravopisem, avšak nechtěla být jmenována.

Osobně budu velmi rád, pokud tato knížka přiměje někoho z vás, milí čtenáři, k tomu, vyzkoušet si pravdivost poselství a nezůstat jen u slov.

Slávek Keprt

MĚSTO MYSLI

Podobenství

PŘEDMLUVA

Mysl člověka je jako velké, hustě osídlené město. Avšak právě tak, jak velice se od sebe liší města, liší se i jedna mysl od druhé. Pro naše podobenství jsme si zde vybrali jen jeden typ myslí a jeden plán města.

Naše město, se svými roztodivnými rysy, je samozřejmě výplodem fantazie a nachází se v zemi Neznámokde. Ale mentalita, kterou má naše bájně město znázornit, je až příliš reálná. Co zde chceme vylíčit, je hluboký rozpor v čistě praktické myslí. Ta se navenek může jevit jako nesmírně bystrá, dovedná, inteligentní a „pokroková“. Avšak uvnitř, tak říkajíc na „privátní“ úrovni, je stále ještě primitivní ve svém pudovém chování a hrubých požitcích, ve svých nekontrolovaných a nekultivovaných emocích, v celkovém nepořádku a zmatku. Krátce řečeno, máme zde mysl nesoucí všechny známky vývojové zaostalosti. Naprostá odlišnost těchto dvou úrovní myslí nutně vede k napětí a konfliktu, k ustrnutí a úpadku jak individuálnímu, tak společenskému - ja kje to v tomto podobenství vylíčeno na politických převratech ve městě a duševních chorobách jeho obyvatelstva.

Zveme čtenáře k tomu, aby sledoval tyto a další rysy našeho podobenství v mys současného člověka.

Poněkud ostřejším načrtnutím obrysů nejednotnosti ve městě a v myslí jsme chtěli dát jasné a důrazné ponaučení. Připouštíme, že jsou města a myslí s mnohem příjemnějšími částmi (malými i velkými), kde obyvatelé vedou ušlechtilý člověčenský život v soužití se společností takovou, jaká je. Někdy na ni dokonce mají i prospěšný vliv. Avšak rozpolcená mentalita, vylíčená v našem příběhu, je natolik rozšířená, že hrozí ve své krajní formě zachvácením velké části lidstva Východu a Západu. Proto je třeba, abychom se blíže podívali právě na toto konkrétní město Mysl, na jeho uspořádání a na lid, který jej obývá. Tak tedy zvřhu na naši obhlídku!

MĚSTO MYSLI

MĚSTA prozrazují nejen značnou část své historie starodávné či novodobé, ale pozornému oku vyjeví též mnoho z mentality lidu, který je obývá. Kolik měst jsem viděl na své pouti! A jak byla odlišná! A vždy jsem se na jejich charakteristické rysy musel podívat pěkně zblízka, abych mohl předat smysluplné poselství ze spousty těch, která nosím ve své brašně. Neboť jsem poslem - poslem Probuzených pro ty, jejichž srdce a mysl spí. Oni však, blouzníce v mučivých snech, v zakletí snových slastí, zcela zahloubáni do sprádání svých snů, věří, že bdí. Jak těžký, ba téměř nemožný je úkol předat jim poselství! A přesto je nutné se o to pokusit. A vždy se najde několik těch, kteří se dají vyburcovat ze svého spánku.

Povzbuzeni touto nadějí jsme jednoho dne utrmáceni a znaveni dorazili k braně mdalšího města. Jelikož se nevyskytuje na žádné mapě, není třeba vás zatěžovat jeho jménem; tím spíše, že - ja k později zjistíme - m ádosti běžné uspořádání. Takové, se kterým jsme se již častokrát předtím setkali.

Obcházíme-li celé město dokola, brzy si všimneme, že má dvě odlišné části. Je tu hořejší část, čnící na vyvýšenině a zářící svou krásou. Je čistěounce uklizená a až grandiózně působivá. A pak je tu spodní část města, špinavá a zanedbaná. Její nízké domky a chatrče opisují nerovné kontury nížiny, a tak zůstanou často nepovšimnuty nepozornými návštěvníky města, jejichž pohled je okouzlen divy hořejšího města. Ale co se týče nás, chceme mít podrobný, ucelený obraz našeho města. Proto nevěnujeme pozornost oficiálním průvodcům, kteří mají v plánu zavést nás jen k turistickým atrakcím. Místo toho radši půjdeme sami svou vlastní cestou.

Hořejší město je honosnou a rušnou výspou práce, průmyslu a obchodu, vědy a výzkumu, umění a přepychu. Jeho dlouhými a rovnými ulicemi se šine zaneprázdňený dav. Z odhodlané chůze kolemjdoucích se člověk může domnívat, že tito lidé vědí, kam chtějí jít a co hodlají dělat. Kdyby jen tolik nespěchali! My sami z toho ale vůbec nemáme pocit jistoty, jestli to, co chtějí a co dělají, skutečně stojí za ten spěch a zasmušilý a domýšlivý pohled v jejich tvářích. My sami nespěcháme, ale jdeme loudavým, nenuceným krokem podél vysokých budov lemuujících ulice. Jsou to budovy převážně jednoduché a střízlivé konstrukce. Procházíme kolem mnoha velkých obchodů s lákavým zbožím v pestrobarevných výlohách. Jsou zde obrovské budovy s kanceláři pro obchod a administrativu a také továrny. Později ale v obytné čtvrti vidíme mnoho pestrých a krásných domů, vil a luxusních sídel. Některé stavby, které jsme viděli v obchodní čtvrti města, se

tyčí vysoko do nebe a množstvím pater připomínají Babylónskou věž a její osud. Všímáme si i několika starodávných chrámů, které se v tomto moderním přísně účelovém prostředí jeví tak trochu jako z jiného světa. A přesto díky tomuto kontrastu vypadají docela důstojně, ačkoliv většinou vytvářejí zvláštní, podivnou směsici stylů.

Toto hořejší město se zdá být vzorem disciplinovanosti, čistotnosti a výkonnosti a je prostoupeno ovzduším cílevědomosti a sebejistoty. Musíme uznat, že je svým způsobem pozoruhodné a že má svou vlastní krásu. To, co jsme až dosud viděli, je obrazem prosperity a čínorodé a úspěšné aktivity. Není tedy divu, že obyvatelé jsou dost pyšní na to, čemu říkají „naše město“. Ale obyčejně se zapomínají cizinci zmínit, že je to pouze část celku, jen jeden úsek celého města. Přesto však místní obyvatelé rádi mluví o tom, že dospěli k vysoké úrovni civilizace. Jeden z nich nám líčil své nezdolné přesvědčení, že se jen musí ubírat stejnou cestou pokroku, aby překonali dokonce i tyto vznešené výsledky. Jednoho dne pak budou moci rozšířit všechno toto štěstí do zaostalých oblastí zeměkoule a dokonce i do ostatních částí univerza. Ale co se týče nás, my se s naší mznámým zdvořile rozloučíme a mlčky, jako odpověď na jeho rozjařenost, obrátíme své kroky do spodního města.

Zde vstoupíme do úplně odlišného světa: tak blízkého co do počtu kroků, a přesto nesmírně vzdáleného těm zářivým a upraveným oblastem, které jsme právě opustili. Ale přese všecku svou neobvyklost se nám spodní město jeví jako důvěrně známé, ačkoliv mnohdy spíše nepříjemným způsobem. Dává to tak poněkud tajuplný nádech i všedním věcem, se kterými se zde setkáváme. Máme z toho stísněný pocit, který se nás drží po celou dobu, co jdeme spodním městem. Jako v situaci, v níž jsme konfrontováni s příbuzným pochybné pověsti nebo s ostudnými vzpomínkami. Celou věc zhoršuje to, že důvěrná znalost obrazu spodního města není vždy úplně nepříjemná: musíme přiznat, že se zde někdy cítíme pohodlně a docela jako doma. Navzdory tomu, že se to přičí našemu rozumu.

Dokonce i obloha nad oběma částmi města nám připadá odlišná. V hořejším městě jsou paprsky denního světla studené a oslnivé. Je to trochu nepříjemné na oči (proto tam mnozí nosí sluneční brýle). Tento zvláštní druh světla vede k přehnanému zvýraznění ostrých obrysů předmětů. Tím se dá vysvětlit, proč zde s oblibou užívají skvrny neurčitých tvarů jako vzor nátěru. Tlumí totiž kontrasty. Ve spodním městě ale převládá šedožluté olovené příšeří prvních okamžiků přicházejícího rána.

V tomto tlumeném světle, kterému naše oči postupem času přivyknou, jdeme jen co noha nohu mine úzkými klikatými uličkami, které jsou povětšinou nedlážděné a špinavé. Podél těchto uliček jsou před domy otevřené odpadní kanály,

kterými lině protéká páchnoucí hustá tekutina. Tyto kanály, jak jsme se dozvěděli, obsahují z valné části odpadní vodu z horního města, i když také obyvatelé této chudinské čtvrti spodního města do ní ještě navíc lijí vodu po umývání nádobí. „Vskutku dokonalé semenišťe nemocí,“ napadne nás. A jeden z obyvatel chudinské čtvrti, sledujíc ne-li naše myšlenky, pak směr našich pohledů, s chechotem zvolá: „To co nám sem ty povýšenci shora posílaj, však vono se jim to všechno vrátí! Nákazy kašlou na náký hranice!“ Takže zřejmě systém městské kanalizace není tak dokonalý, jak jsme se v hořejším městě díky jeho neviditelnosti a nepřítomnosti zápachu domnívali. Oni pouze odvedou své výkaly z výšin svých honosných domů dolů do nížiny chudinské oblasti; a domnívají se že „sejde z očí, sejde z mysli“.

Většina domů ve spodním městě je nízká a zchátralá, podobá se troskám pokrytým provizorní střechou. Avšak je zřejmé, že nejsou moc staré, jsou poměrně moderní konstrukce, ačkoliv mizerně postavené a zanedbané. U některých se zdá, že bylo v plánu postavit je větší, s působivou fasádou; ale smělé plány byly uprostřed přerušeny a stavby byly dokončeny kvapně a nazdařbůh, s velmi podivným výsledkem. Také jsme zde ale zahlédli několik veselých domečků vypadajících stejně nedokončeně jako ty ostatní. Ty byly však natřené teplými barvami a od hlavy až k patě žertovně ozdobené. Jejich obyvatelé vypadali stejně jako jejich chaloupky, bezstarostní lidé, kteří nesli neupravenost svého oblečení a obydli s lehkomyšlnou okázalostí.

Podstatná většina domů ale byla pouze šedá, ponurého a žalostného vzhledu. Stejně tak vypadali i samotní obyvatelé, stojící ve dveřích svých polorozpadlých příbytků sledující nás svými pohledy. Některé konstrukce byly pouze nízké přístřešky, ledabyly stlučené ze všelijakého vyhozeného materiálu, pravděpodobně nasbíraného na haldách odpadků hořejšího města. Mnohé z domů, které měly opravdové zdi, k sobě byly těsně namačkány, vytvářejíce tak chaotickou změť. Zdály se vrostlé jeden do druhého, jeden po druhém šplhající; a s velmi různorodým uspořádáním a nestejnou výškou skýtaly vskutku barvitou podívanou. Často jsme si lámali hlavu nad tím, jak rozlišit, která část patří jedné stavbě a která druhé.

Nakonec, nechávajíce za sebou poslední z chudinských domků, jsme dorazili k velikému holému pásu země. Byl mírně kopcovitého rázu a vypadal úplně pustě a neobydleně. Ale ne - v dáli jsme postřehli nějaké nejasné postavy, pohybující se sem a tam. Poté, co jsme přišli blíž, viděli jsme, že svahy pahorků jsou posety malými jeskyňkami, jen o něco lepšími než jsou nory, které si hloubí některá zvířata. A také jako zvířata se nám jevíli tvorové, kteří se po čtyřech vyplížili ven z děr a zírali na nás se zvířecí tupostí nebo s děsivou divokostí.

Nemohli jsme přemoci pocit strachu a rychle jsme se vrátili k podivným, ale tak nějak útulným chudinským čtvrtím. Zde nás na hlavní ulici oslovil jeden z těch, kteří za námi po nějakou dobu z pouhé zvědavosti šli a zeptal se nás: „Hledáte katakomby Podvědomí?“ - „Ne, nehledáme,“ odvětili jsme. Docela ochotně jsme ale přijali jeho nabídku ukázat nám cestu k tomu, co je, zdá se, atrakcí pro cizince přicházející do těchto končin. Všimli jsme si s určitým strachem, že nás naše cesta vede zpět k oněm zpustlým pahorkům a jejich podivným jeskynním obyvatelům. „Nebojte se Polovičáků, prostě si jich nevšímejte!“ říká náš průvodce (užívaje tak zřejmě hovorový výraz pro ‘pololidi’). „Kdo jsou ti nešťastníci?“ ptáme se. „No, většina z nich jsou původní obyvatelé, kteří zde tímto způsobem žijí od nepaměti. Avšak musím přiznat, že někteří z nich jsou místní ztroskotanci, kteří nemohli nebo nechtěli dodržovat naše řádná životní pravidla, na kterých zde musíme trvat. A teď s nimi nic nezmůžeme. Nemáme zde žádná rehabilitační střediska a bůhví co ještě na rozdíl od hořejšího města a tam by ovšem zase Polovičáky nepřijali.“

Míjíme pahorky a přicházíme do lesnaté oblasti, která se rozprostírá za nimi. Je hluboce zvrásněná a je v ní spousta zalesněných roklí. Sestupujeme strmou stezkou a poté, co jsme se octlí na dně jedné takové propasti, odhrnuje náš průvodce jakési přečnávající keře a popínavé rostliny zakrývající úzké jámy nesmírné hloubky. Jen málokterí o nich vědí nebo znají více než pouhý název, který těmto jámám sami dali. Ale sem tam někteří učení chlapci z hořejšího města přijdou a přinesou jakýsi podivný vynález, který jim umožňuje spustit se do těchto jam tak hluboko, jak jim jejich badatelská výstroj dovolí. Ti, co se dostali natolik hluboko, že s pomocí silného umělého osvětlení zahlédli dno, říkají, že na rozšiřujícím se nerovném dnu jdou chodby všemi směry. To, jak se zdá, potvrzuje naše přesvědčení, že tyto podzemní chodby sahají nejen do hořejšího města, ale tvoří síť pod celou zemí. Badatelé se nám také svěřili s tím, že když byli tak hluboko, jak jim jen stačily jejich lana a kabely, cítili velké duševní a tělesné vypětí. Podílely se na tom patrně závany horkého vzduchu, které stoupaly ze dna. Tím, jak dále řekli, by se daly vysvětlit mnohé z výbuchů nelogického chování sužujících naši civilizaci. Avšak jeden z nich opáčil, že to jsou natolik povrchní příčiny, než aby mohly objasnit tyto výbuchy. Takto jsme přeložili a spořádanou řečí vyložili to, co jsme byli schopni pochytit z poněkud zmateného a podivínského vyprávění našeho průvodce.

Jelikož jsme neměli ani vybavení ani chuť sestupovat do těchto jam, opustili jsme toto místo. Prošli jsme propastí a vyšplhali na její opačné straně. Zanedlouho jsme opět byli v otevřené krajině, docela blízko okraje spodního města, ale v jiné části než byla ta, kterou jsme vešli. Místo, na kterém jsme se nacházeli, nabývalo ničím nezastíněný výhled na hořejší město, majestátně se vypínající na rozlehlé

náhorní plošině. Avšak docela blízko hořejšího města byla jiná kolonie jeskynních lidí - vskutku zářející kontrast. A to nebylo vše: na okraji spodního města stálo seskupení budov, které byly dokončeny a vystavěny v jednotném stylu - v této oblasti rozhodně ojediněle. Křiklavé barvy zdí a ohyzdné štukatury na fasádách nás, po decentnosti hořejšího města a šedi téměř všeho ostatního ve spodním městě, překvapily. Tyto domy byly nicméně jen nepatrně vyšší než ostatní stavby spodního města. Měly však velmi široké dveře, patrně za účelem toho, aby jimi mohly vstupovat početné davy. A přesto byly tyto vchody tak nízké, že i pomešší člověk se musel sehnout, když jimi vstupoval. Před námi byla nepochybně sídla prodejné lásky a zdálo se, že hojně a pravidelně navštěvovaná.

„Tohle je zábavní čtvrť,“ podotkl náš průvodce. „Je dosti známá a má mnoho zákazníků jak z hořejšího města, tak z našeho kraje.“ A vskutku, viděli jsme nepřetržitý proud lidí vycházející z hořejšího města, mířící k oněm nápadným budovám a do jejich okolí. Někteří z nich, zřejmě prvně nastoupivše tuto pouť, se chovali poněkud tajněkářsky, jako by se klonili k něčemu, co je pochybné pověsti. A skutečně, když by vstoupili těmito nízkými dveřmi, museli by slevit něco ze své výšky i svého postavení. Většina těchto lidí byla asi pravidelnými návštěvníky krácejícími známou cestou spíše bezmyšlenkovitě a netečně. Na tvářích těchto lidí jsme nezahledli ani náznak radosti či nadšení, jak by se dalo očekávat od „hledáčů rozkoše“. Dokonce i ti mladí mezi nimi vypadali dost znuděni. Celé to putování vypadalo spíše jako navykly rituál než hledání radosti a bezstarostného potěšení.

Znovu se vydáváme k obytným čtvrtím spodního města. Obyvatelé v obnošených, ale pohodlných šatech velmi připomínají jejich vlastní domy: jejich šatstvo je stejně tak neúplné a legračně zkombinované, někdy jsou to pouze špinavé kusy hadrů, chatrně spojené dohromady podivnými sponami. Tito lidé ve svých domech moc nepobydou, vypadá to, že se po většinu dne shlukují v úzkých uličkách, postávají společně ve skupinkách, besedují a gestikulují, jako jsme to viděli ve městech v oblasti Středozemí. Také jsme si povšimli osamělých postav, které se ploužily mezi zástupy, něco si mumlaly nebo hlasitě mluvily samy pro sebe. Monology jsou zde zřejmě natolik běžné, nakolik jsou ojedinělé a opovrhované v hořejším městě.

Obecně vzato jsou zřejmě obyvatelé spodního města bezúhonní lidé kromě obyvatel několika uliček, které jsou rejdištěm zločinců a dalších podezřelých existencí. Do těchto uliček jsme pouze nahlédli, ale netroufli jsme si jít dál, když jsme viděli shluk poněkud hrozivě vyhlížejících osob, které si zcela veřejně vyměňovaly zlodějské a mordýřské nádobičko. Dozvěděli jsme se, že navzdory vysoce vychvalované účinnosti správních úradů hořejšího města, ani policie, ani

jakýkoliv jiný trestní orgán ještě nikdy nevskočil do spodního města. Nenaleznete tu ani školy ani jiná vzdělávací a kulturní zařízení.

Způsob řeči obyvatel spodního města je tak nespořádaný jako jejich oblečení a bydlení. Svá slova vyřezávají překotně, přerušují je uprostřed věty, končíce tak téměř nezřetelným mumláním; načež znovu následují divoké výkřiky a dokonce nejasné zvuky podobné zvířecím. Když mluví, mnohdy bez skrupulí přerušují jeden druhého a často lhostejně pokračují každý ve svém vlastním docela odlišném tématu. Proto jsme nepředpokládali, že naslouchání jejich klábosení by pro nás mohlo být nějak poučné kromě toho, co o jejich stavu myslí prozrazoval zmatený způsob mluvy.

Před návratem do hořejšího města jsme si však chtěli odpočinout na jeho klidnějším okraji. Zabloudili jsme pohledem na náhorní plošinu nad námi, kde se tyčí vysoké budovy hořejšího města. Zadíváme-li se pečlivěji, povšimneme si skupinky lidí, která odtamtud vychází a sestupuje ze svahu naším směrem. Blízko nás dorazili k prvním domkům spodního města a pak se stalo cosi tajemného a podivného: před našima očima ztratili svůj pěstěný vzhled, svůj nadšený a oduševnělý výraz, své rozhodné a energické pohyby a z čista jasna nabyli jejich vzhled, chování a ošacení nedbalosti typických obyvatel spodního města. Někteří se ztratili v zábavní čtvrti, jiní se zapojili do klábosících skupinek v ulicích a zjevně se cítí jako doma. Zdá se, že vedou jakýsi tajemný dvojí život. Později nám to v hořejším městě se zdráháním potvrdili. Ačkoli prý je mnoho těch, kteří nikdy neopustili spodní město, je v hořejším městě pouze několik takových, kteří nejsou pravidelnými návštěvníky onoho nechvalně proslulého dvojčete hořejšího města.

Z našeho místa, kde máme dobrou vyhlídku, jsme však zpozorovali, že se provoz pohybuje také opačným směrem: z kraje chudiny nahoru k vrcholům civilizace. Vidíme dlouhá procesí dětí se školními aktovkami, které spěchají do svých škol v hořejším městě. Jsou zde také početné skupiny dospělých, jdoucích patrně pracovat do továren a úřadů tam nahoře. Po tom, čeho jsme právě nyní byli svědky, nemáme nejmenších pochyb, že se všechny tyto děti a pracovníci také promění, jakmile dosáhnou cíle své cesty, ale v jejich případě to bude ve shodě s jejich dočasným prostředím hořejšího města. Jaká to podivná schopnost, která předčí chameleónovu přizpůsobivost. Zdá se, že to pramení z biologické a sociologické potřeby udržet, pro život nezbytnou komunikaci mezi dvěma částmi města.

Zadumaně se vracíme do hořejšího města, a když se tak znovu díváme na zdejší lidi, naše oči jsou po posledních zážitcích všímavější a kritičtější. Pečlivěji se díváme do těchto sebejistých tváří a pozorujeme napětí za tou zdánlivou jistotou a pevností jejich rysů. Tu a tam jejich sebeovládání selže a tik v jejich obliče-

jích nebo neklidné pohyby končetin prozradí, co je skryto za okázalou fasádou. Nyní chápeme, že tito lidé *potřebují* spodní město jako odpočinek od svého nuceného sebeovládání tak, aby byli schopni znovu zvládat požadavky života hořejšího města. Tak to, co bylo původně pouze nedostatkem sociální a psychologické integrace, se stalo pevně zakořeněnou, téměř organickou potřebou, která se nedá jen tak vytěsnit. Přesto, optimismus našeho Poselství říká, že to není bludný kruh, ale že existuje Cesta ven.

V některých případech se stane, že těmto lidem nucený klid zcela selže. Na vlastní oči jsme viděli, jak se jeden z kolemjdoucích zhroutil na ulici a celý roztrěsený se posadil na obrubník; a další den jsme potkali jednoho, který začal z ničeh onic zběsile běhat ulicemi, přičemž křičel a rozhazoval rukama. O oba se rychle postarali městští vykonavatelé pořádku. První, lehčí případ, byl odveden do přátelivě vypadající budovy umístěné v parku; na jejíž bráně jsme četli nápis: „Dům klidu č.p. 24“ (z toho usuzujeme, že takových tu potřebují mnoho). Ten druhý člověk, běžec, vyžadoval trochu drsnější zacházení, než se podvolil; nakonec byl odveden do ohromné mnohaposchodové budovy obehnané vysokou zdí, jejíž vstupní brána nesla nápis „Léčebný dům č.p. 6“. Zde jsou odborníci k vytváření příjemných a klamných názvů pro ne až tak příjemné skutečnosti. První budova byla nepochybně psychiatrická léčebna, kdežto druhá, otřesně velkých rozměrů, ústav pro choromyslné.

Když jsme procházeli kolem docela mladého muže, povšimli jsme si u něj prvotních příznaků toho, čemu zde říkají „občanské selhání“: v obličejí měl tik a chvěl se po celém těle. Zdvořile jsme ho oslovili, a dříve než ho mohla zdravotní policie zahlédnout, jsme ho vzali za ruku a pomalu ho vedli do tiché zadní místnosti malé restaurace, kterou jsme znali. Tam jsme ho uklidnili a nabídli mu nealkoholický nápoj, zatímco jsme poslali do vedlejší lékárny pro krabičku „prášků na uklidnění“. Tyto prášky jsou zde téměř každodenním chlebem a příliš častým užíváním ztratily pro mnohé, kteří je brali, účinnost. Ale u našeho přítele se zřejmě jednalo o první lehký záchvat a lék na něj měl rychlý účinek; stejně tak možná i klid pološeré místnosti a naše povzbudivá slova posílená dobrým jídlem, které jsme mu nabídli.

Když se vzpamatoval, byl dojemně vděčný za trochu té pomoci, které se mu od nás dostalo. „Chytnout mě oni,“ řekl, „odvedli by mě do té děsné izolační osady, které říkají ‘prázdninový tábor’. Byl by to můj první pobyt a z toho, co jsem se o tom místě doslechl, je jisté, že by se mi přitížilo a byl bych zralý pro ‘Dům klidu’. Opravdu si v táboře myslí, že tahle ‘valení klínů do hlavy’ a přiblblá zábava, kterou poskytují, může někoho vyléčit? To přeci jen zvýší znechucení, které mnozí z nás cítí z toho, jak v tomto přenádherném městě žijeme! Nu, jsem vám

vděčný za vaši pomoc. Poskytlo mi to trochu oddechu od toho být odkázán na druh terapie, který zde přidělují. Raději vás ale nebudu obtěžovat se svými osobními problémy ‘nepřizpůsobivosti’, jak to nazývají. Ale prosím, povězte mi: může se přizpůsobení tomuto stylu života skutečně nazývat ‘správné’ a čím může být takové přizpůsobení opodstatněno? Ale promiňte mi, prosím, že znovu odbíhám od tématu! To patří k mé nemoci: opravdu mě dráždí ty uhlazený slogany, který nám vtoukají do hlavy proto, abychom je přijali a používali. Opravdu jsem vás nechtěl obtěžovat se svými osobními výstřednostmi. Ale to, co jsem vám vlastně chtěl říci, je něco, co se týká našeho města. Co vy, jakožto cizinec, nemůžete tak snadno zhlédnout; a co se můžete dovědět jen od lidí jako jsem já, kteří jsou na hranici mezi zdravým rozumem a šílenstvím, totiž, podle toho, jak to oni nazývají.“

Hlas našeho přítele teď přešel v šepot: „V tomhle městě se dějou vážně nekalý věci! Nenechte se zmást prvním pohledem! Ohrožují nás nepřátelé. A jak se jim může toto město při své nejednotnosti bránit? A jak bychom se vůbec mohli bránit, pokud je tím hlavním nepřítelem právě sama nejednotnost! Je tu mnohem víc lidí jako já, kteří ztratili víru v to, čemu zde říkají ‘naše vznešená městská civilizace’. A jak zde může člověk žít a zůstat duševně zdrav, je-li v neustálé opozici ke všemu, co vidí, slyší a dělá? Jsou tu takoví, kteří se skutečně chopili této vznešené víry velmi silně: nádoba jejich domýšlivosti se naplnila po okraj a vše v nic hztuhlo jako kámen. Můžete se s nimi setkat v naše m‘Léčebném domě’, kde se jim říká ‘kamenné sochy’. Pak jsou tu tací, kteří se stali obětí své domýšlivosti jiným způsobem: ti se prostě sesypali jako domeček z karet; porazí je i nejnepatrnější problém v jejich životě. Avšak většina obyvatel je jako já: ‘rozvraceči’, nevěřící, kteří neměli dost sil pokračovat dvojím životem, navenek přizpůsobiví a vnitřně vzdorovití - a nesou nelibě takovýto život a svou vlastní slabost.

„A jsou zde ještě další věci, které vám musím sdělit. Máte potuchy o tom, že jsme tu sužováni invazemi barbarů? Znovu a znovu zneklidňují naše město. Ne, nemám na mysli primitivní kmeny. To, o čem mluvím, je nepřítel uvnitř. Tento konflikt má původ v našich vlastních lidech, kteří si osvojili až příliš mnoho z obyčejů spodního města, a to těch nejhorších. Navštěvovali jej totiž příliš často a příliš dlouho. Když tito lidé nabudou na síle a začnou si dovolovat, zmocní se dokonce i na nějaký čas vlády nad městem a nám dá hodně práce, než je znovu vyženeme. To vyžaduje některá represivní opatření, která musejí snášet také ti čestní, stojící na naší straně. Je to menší zlo než nechat pokračovat vládu barbarů. Přesto víme, že tyto násilné metody jen zvyšují napětí v naší společnosti a to zase přispívá k výskytu těchto převratů. Jak to skončí, nevím. Nejsem si tak jistý, zda ti čestní vždy zvítězí. Možná se zde jednoho dne barbaři usadí nastálo.

„Mnozí z nás vědí, že tuto kritickou situaci je možné vyřešit jedině integrací dvou částí naší společnosti v jednotný a vyvážený celek. Ale jak se do takového obrovského úkolu pustit? Kromě vlastních potíží bychom byli konfrontováni s odporem a bráněním z mnoha stran; s oněmi domýšlivými ‘obránci naší civilizace’, s dalšími, kteří jsou příliš egocentričtí, než aby se vzdali výsad, nebo si dělali starosti s reformami. A především s těmi, kteří se stali závislími na svých návštěvách chudinských brlohů a nejsou ochotni vzdát se tamějších požitků; ti by nesouhlasili ani s mírným úklidem brlohu.

„Veškeré váhání vypořádat se s našimi problémy a přimhouření očí nad věcmi, které se dějí, naši situaci neustále zhoršuje. Největší nebezpečí, hrozící našemu městu, spatřujeme v osudu těch, kteří jsou pečlivě izolováni v našich léčebných domech: to jsou ti, kteří úplně ztratili schopnost žít ve dvou úrovních. Nastalo si přivlastnili vlastnosti, chování a mentalitu těch nejhorších obyvatel spodního města a nedokáží ji odhodit, tak jako to děláme my, když znovu vcházíme do hořejšího města. U těchto lidí byly nadobro vymazány vlastnosti hořejšího města a jejich rostoucí počet v nás vyvolává velký neklid. Jsou ovšem zcela nepodobni těm, co v našem městě zosnovávají barbarské převraty. Ti v sobě musejí mít ještě notnou dávku inteligence hořejšího města na to, aby byla jejich akce třeba jen dočasně úspěšná.

„No, mám za to, že potíže našeho města jsou bezvýchodné. Proslýchá se, mezi námi rozvraceči, že existuje Cesta ven. Avšak dokonce i mluvit o tom a věřit v to se zde považuje za zradu. Pravda, naše klášterní učení jsou založená na takovýchto tužbách. Ale tyto tužby jsou nyní již bezpečně pohřbeny v prázdných frázích a nesrozumitelných symbolech, které nikdo nebere vážně. V nejlepším případě jsou doporučovány a používány jako tišící prostředky, a to proto, abychom snesli strastiplnou přítomnost v naději na štěstí na onom světě. Pokud jde o naše moderní a modernizovaná učení, jsou dokonale přizpůsobena našim pochybným městským hodnotám. A co se týče oněch zvěstí o Cestě ven, doposud se neobjevil nikdo, kdo by nám byl schopen ukázat východ přístupný z pozice, ve které se ve skutečnosti zde a nyní nacházíme. Nebo snad znáte vy takovou Cestu ven?

„Pojď’ a přesvědč se,“ odpověděli jsme. Vedeni instrukcemi námi neseného Poselství, vzali jsme ho za ruce a vedli ven z města. Pozvolným výstupem jsme dorazili do pásma lesnatých hor - Ho rklidu. Zdolali jsme dosti strmý, skalnatý hřbet hory, jedné z těch, které umožňují ničím nerušený výhled. Poté jsme mlčky ukázali na východ. Tam v dáli, a přesto jakoby lákavě blízko, plynul široký stříbřitý pruh vznešené řeky, trpýticí se oslnivou intenzitou slunečního světla.

V daleké mobzoru se proud vléval do ohromného oceánu rozprostírajícího se za pobřežím, které jsme jen nejasně rozpoznávali.

„Tato řeka se nazývá ‘Střední proud’ a ohromný oceán je ‘Oceán osvětlení’. Zde je, přáteli, tvá Cesta ven z věčné neutěšenosti města, kterou tvá znavená mysl sdílí. Je to však Cesta jen pro ty, kteří jsou schopni se po proudu plavit a dosáhnout oceánu. Ale plavidlo, dobrou a pevnou loď, si musíš postavit sám.“ A ukázali jsme na vysoké a silné stromy obklopující hory.

„Nejprve budeš muset s těmito stromy a vrcholky hor navázat uklidňující a blahodárné přátelství. Hory klidu ti pomohou odvyknout si od nutkové potřeby neustálých výletů do spodního města. Kdykoliv budeš mít volnou chvíli, pobývej zde a zbuduj si ochranný přístřešek. Ticho hor, vůně stromů a květin potěší tvé srdce a dodají ti sílu. A potom začni budovat svou loď! Tvrdá práce za vznešeným účelem, radost a uspokojení z pokroku tě znovu připraví snášet požadavky spojené s tvým životem ve městě. Neboť se domnívám, že i nadále budeš muset po nějaký čas pokračovat v městském životě. Proto budeš muset udržovat cestu mezi městem a horami klidu tak, aby ji nepohltila džungle, nebo aby nebyla v dolním úseku zavalena skládkami odpadu obou městských částí. Tato cesta se nazývá ‘Cesta všímavosti’. V této chvíli je to jen uzoučká pěšinka, kterou jsme přišli. Ačkoliv postačuje pro prázdninový výlet, není dost spolehlivá pro tvoje pravidelné, možná každodenní, přechody mezi městem a horou. Budeš ji muset rozšířit, uhladit a odstranit z ní překážky. Jinak v tobě námaha z každodenní chůze prohloubí propast mezi tvým pracovním životem a těmi několika hodinami v horách; a povědomí této propasti způsobí, že tvůj konflikt nabyde na intenzitě a bolestivosti. Proto nezanedbávej čištění Cesty všímavosti! Pokud ji udržíš průchodnou a zdokonalíš ji, brzy se ti bude jevit, jako by byla velice hladká a vedla přímo až ke tvému pracovnímu stolu. Tvůj život a práce ve městě se stanou prodloužením této Cesty. Pokud se tak nestane, nebudeš schopen zacelit trhlinu v sobě samém, ani nebudeš schopen napomoci překonat tuto nešťastnou nejednotnost města.

„Možná se zanedlouho k tobě v horách i při práci na stavbě plavidla připojí přátelé. Radost a síla v tobě rostoucí bude tichou výzvou, jež dojde sluchu těch, kteří jsou schopni ji zaslechnout uvnitř. Možná nadejde čas, kdy povede řádná cesta z města do hor klidu, jako ta, která nyní směřuje do chudinských brlohů. Avšak až půjdeš do hor a zpět, nenastanou v těle a v mysli žádné strašidelné změny jako u těch, jejichž způsob života a mysl nejsou v jednotě.

„Až se tak stane, mohou tví společníci dosáhnout dostatečného vlivu v záležitostech města tak, že se budou moci důkladně a uváženě ujmout práce na jeho sjednocení a začít s tím v obou částech. Ale v této chvíli bychom neměli plánovat tak daleko dopředu. Já přijdu znovu. Do té doby seženeš přátele, zajistě

mezi nimi také budou obyvatelé spodního města. Vzhledem k tomu, že mnozí z nich dojíždějí pracovat do továren hořejšího města, je docela možné, že se ti podaří nalézt alespoň několik ochotných a majících potřebné předpoklady pro 'cestování do hor klidu' a připojit se k tobě v práci na společném cíli. Měl bys to zkusit. Z tvého prvního osamělého přístřešku v horách může vyrůst obrovská osada a práce na dokončení lodi se urychlí.

„Ponejprv to bude osada těch, kteří v ní stráví pouze hodiny nebo dny svého volna. Ale v nadcházejícím čase, až nabyde idea jednotného a harmonického města a vyššího cíle konečné Cesty ven síly a podpory, obyvatelé ti mohou pomoci, když se ty a další rozhodnete zanechat života ve městě. S uspokojením, vzdávaje se povadlých městských požitků a jeho neustálých problémů, kterým jsi již odrostl, přijdeš pobývat a žít v horách klidu, plně se věnovat své práci a svému cíli. Z těch, kteří tě budou následovat, vznikne 'Bratrstvo hor' oddané tomu spustit loď, vstoupit do Proudů a dosáhnout Oceánu, tak jak to zakusil Ten, jenž byl objevitelem Stezky a ztělesněním Osvícení. Toto je poselství, které jsem ti od něj přinesl.“

Přiměješ-li se k tomu, nezůstane to vzdušným zámkem.

ODVÁŽNÁ DŮVĚRA

Důvěra nezahrnuje pouze víru v existenci věci nebo v pravdivost věroučného tvrzení, ale také přesvědčení o moci toho, čeho se týká. Náboženské přesvědčení je víra a důvěra v moc Nejvyššího Dobra a buddhistická víra je zejména vírou v neporovnatelnou moc Ušlechtilé osmičlenné stezky, důvěra v její očistný a osvobozující účinek.

Mezi těmi, kteří si říkají „věřící“ nebo „zbožní“ nebo v našem případě buddhisté, je stále ještě příliš málo těch, kteří mají tento druh opravdové důvěry ve skutečnou moc Dobra změnit a povznést život jednotlivce a společnosti, ochránit je před odolností zla v nich samotných a ve vnějším světě. Příliš málo se jich odváží svěřit se mocnému proudu Dobra. Příliš mnoho vskrytu věří, navzdory slabému druhu „důvěry“, že moc zla v nich a ve světě je silnější - příliš silná na to, aby s ní mohli zápat. Mnoho politiků všude na světě zdá se věřit témuž, zvláště ti, kteří si říkají „realisté“, předpokládajíce zřejmě, že jen zlo je „reálné“. Domnívají se, že se musí podrobit jeho větší moci. Nejsou-li ochotni to přezkoušet, není divu, že nejsou schopni dosáhnout mnoho dobrého.

Stát jistě před mocnými silami zla a hlouposti, tento druh opravdové důvěry v Dobro vyžaduje jisté množství odvahy. Avšak žádný pokrok, ať už v čemkoliv, není možný bez odvahy. Pokrok znamená překonat přirozenou setrvačnost přítomných neuspokojivých podmínek v jednotlivci i ve společnosti. Dozajista to vyžaduje odvahu udělat první krok v prolomení této odolnosti přirozené setrvačnosti a puđu sebezáchovy věci a mysli. Leč právě tato odvaha je předběžnou podmínkou úspěchu.

Dávni učitelé buddhistické nauky si byli dobře vědomi, že odvaha je základním rysem pravé důvěry. Proto přirovnávají důvěru k silnému a odvážnému hrdinovi, který se vrhne přes rozbouřený potok, aby bezpečně vedl na druhý břeh slabší lidi, kteří zůstali bojácně stát na břehu nebo rozčileně a marně pobíhají po břehu nahoru a dolů zaměstnání neúčinnými diskusemi o místě vhodném pro skok. Tohoto přirovnání můžeme užít na život společenský, jakož i na život vnitřní. V případě společenského života jsou „slabší lidé“ ti, kteří jsou ochotni následovat a podporovat vůdce, ale kteří nejsou schopni sami začít. V případě vnitřního života jsou „slabší lidé“ ty kvality nezbytné pro duchovní pokrok, které jsou buď nerozvinuté, nebo jsou oddělené od svých doplňkových schopností.¹

¹ Řídící schopnosti mysli. Mezi pět, pro kultivaci mysli nejdůležitějších schopností patří: důvěra (*saddhā*), moudrost (*paññā*), soustředění (*samādhi*), úsilí

Dva faktory vnitřního pokroku, které se navzájem doplňují, podporují a vyvažují, jsou moudrost (*paññá*) a důvěra (*saddhá*). Pokud zůstane moudrost bez důvěry, úcty a upřímného nadšení, ustrne v pouhou teoretickou vědomost a intelektuální ocenění učení, které je tu, aby se jím žilo, a ne, aby se o něm jen přemýšlelo a mluvilo. Slovy našeho přirovnání: moudrost, není-li podepřena hrdinou zosobňujícím důvěru, bude pouze pobíhat po břehu proudu nahoru a dolů, což je činnost zdánlivě náročná a důležitá, přinášející ve skutečnosti jen nepatrné ovoce. Moudrost oddělená od důvěry bude postrádat pevné přesvědčení ve svou vlastní schopnost být průvodcem na cestě života. Bez tohoto vnitřního přesvědčení se bude zdráhat řídit se usilovně svými závěry a instrukcemi; nebude mít odvahu udělat první konkrétní krok v cestě na druhý břeh. Důvěra jako doplňující schopnost, podporovaná rázností a trpělivostí úsilí (*virija*), dá křídla moudrosti, které tak umožní povznést se nad ubohost nepoužitých vědomostí a neplodných slovních pútek pojmového myšlení. Na oplátku za to dá moudrost důvěře schopnost rozlišování a spolehlivé vedení. Zabrání to tak vyčerpání důvěry, tím že se neplýtvá její energií bezvýslednými citovými výlevy a nesprávně zaměřeným úsilím. Proto bychom vždy měli přivádět důvěru a moudrost v soulad. Pravou všímavostí udržované ve vyváženém stavu se tak tyto dvě osvědčí jako ideální společníci, kteří jsou spojenými silami schopni čelit jakémukoliv nebezpečí a obtížím na cestě k osvobození. Pravá všímavost dohlédne na to, aby spolu držely krok.

Nechte důvěru, odvážnou smělost důvěry, učinit první krok na vaší cestě! Při druhém kroku najdete mnoho pomocníků uvnitř sebe i zvenčí. Mezi lidmi je stále ještě příliš mnoho těch, kteří věří v moc zla a příliš málo těch, kteří věří ve vítěznou moc Dobra.

(*virija*) a všímavost (*sati*). Podrobněji viz. M. Frýba: *Abhidhamma - Základy meditativní psychoterapie a psychohygieny* (Stratos, Praha 1991, str.56).
(pozn. překladatele)

PROČ SKONCOVAT S UTRPENÍM?

Buddha prohlašoval, že učí Dhammu za jediným účelem vést bytosti k osvobození od utrpení. Pokud nás toto učení přimělo k rozhodnutí skoncovat s utrpením, má prvořadý význam to, že jasně chápeme problém utrpení v jeho skutečné šíři a hloubce. Jestliže chápeme tento problém zjevně nedostatečně, bude také naše snažení odstranit jej nedostatečné, neschopné sebrat potřebnou sílu k tomu, aby přinášelo plně uspokojivé výsledky.

Ptáme-li se, „Proč skoncovat s utrpením?“, je pochopitelnou odpovědí, že si přejeme ukončit utrpení, protože je to přirozeně nejnriternější touha naší vlastní existence být oproštěn od bolesti a smutku. Ale je tu další strana pravdy utrpení, kterou bychom měli vzít v úvahu, a tudíž přidat další důvod k odpovědi na naši otázku. Při snaze po vyhasnutí utrpení bychom neměli myslet jen na vlastní bolest a smutek, ale také na utrpení, které působíme druhým, dokud jsme nedosáhli dokonalé čistoty srdce osvobozeného od žádostivosti a dokud jsme nedosáhli pronikavého vhledu osvobozené mysli. Pokud si pravidelně připomínáme skutečnost, že na naší pouti samsarickým životem nevyhnutelně zvyšujeme také utrpení druhých, měli bychom pociťovat zvýšenou naléhavost v naše modhodláni opravdově nastoupit cestu vedoucí k našemu vlastnímu osvobození.

Utrpení, které můžeme působit našim bližním, zahrnuje jednak ty případy, kdy se ostatní bytosti stanou pasivním objektem našeho zhoubného jednání. Naše chtivost vykrádá, ožebračuje, olupuje a ubírá, pošpiňuje a hanobí. Naše nenávist zabíjí a ničí, zraňuje a vyvolává strach. Kalné vody naší stále se vměšující nevědomosti zaplavují a pustoší poklidné břehy bližního našeho; naše mylné hodnocení jej svádí na scestí a zanechává ho v nouzi.

Pak je tu druhý a dokonce zhoubnější způsob, jakým mohou naše nečistoty za-příčinit druhým zranění. Naše zlovolné nebo nečisté jednání často provokuje v ostatních zhoubnou reakci, která je ještě více zamotává do sítě jejich vlastních nečistot. Naše chtivost zvyšuje v druhých chtivost soutěžit; naše smyslná žádostivost v druhých vyvolává smyslné tužby, které mohly spát, pokud bychom je ne-probudili. Naše nenávist a zlost vyvolává nepřátelství a uvádí tak do chodu nekonečný koloběh vzájemných odplat. Naše předsudky se stávají nakažlivými. Našimi mylnými představami klameme druhé, kteří těmto představám dodávají váhy a vlivu tím, že jim věří. Naše nesprávné úsudky, falešné hodnoty a chybné názory, někdy jen nahodile vyjádřené, převezmou jiní a rozvinou je do rozsáhlých systémů mylných a zvrácených představ, které působí nevýslovnou škodu v myslích lidí. Ve všech těchto případech leží nemalá část zodpovědnosti na nás. Jak opatrní musíme být v tom, co říkáme a píšeme!

Třetí způsob, jak můžeme zapříčinit utrpení druhým, je skrze proměnlivou a omezenou dobu trvání našich emocí. Naše vlastní láska k určité osobě může zajít přirozenou cestou, zatímco nás osoba, kterou jsme milovali, stále miluje, a tudíž trpí nedostatkem naší péče. Nebo naopak: zatímco láska druhého k nám mizí, naše vlastní stále trvá a neustále na něj naléhá, narušuje jeho potřebu svobody, vyvádí ho z rovnováhy a působí mu v srdci bol, jelikož se rmoutí tím, že nám nemůže pomoci. To jsou celkem běžné situace v mezilidských vztazích a jejich následky jsou často tragické. Pociťujeme jejich palčivost zvláště silně, protože, zdá se, nedošlo k žádnému etickému provinění, pouze přísný a nemilosrdný zákon pomíjivosti vtiskl svou bolestivou pečeť na tuto životní epizodu. Avšak i zde platí etické principy, ačkoliv je věcí formulace, jestli uijeme slovo „provinění“. Správně chápáno, situace představuje případ smyslné žádostivosti, připoutanosti nebo touhy zapříčiňující bolest následkem neuspokojení. Vidíme-li událost v tomto světle, jak je nám rázem jasnější druhá ušlechtilá pravda: „Žadostivost je kořenem utrpení“ a ten zdánlivý paradox: „Z toho, co je nám příjemné, vyvstává utrpení.“ Když důkladně uvážíme tento drobný příklad životního utrpení, jak je zde ukázán, věru si řekneme: „No, tak už tohle samo o sobě stačí k tomu, abychom se odvrátili od všech forem existence, zbavili se iluzí o nich, odpoutali se od nich!“

Dosud jsme nevyjmenovali všechny způsoby, kterými mohou naše vlastní nečistoty strhnout druhé do víru utrpení. Ale pravděpodobně postačí, když zde přidáme čtvrtý a poslední bod. Naše vlastní vášně a nevědomost, ať už zasahují jiného přímo, nebo jen jako pozorovatele, mohou přispět k jeho poškození tím, že zničí jeho důvěru v člověka, víru ve vznešené ideály a jeho ochotu přispět do rezervuáru dobroty ve světě. Naše vlastní nedokonalosti ho tak mohou přimět k tomu, že se z něj následkem zklamání stane sobec a díky osobní nebo neosobní zášti cynik nebo mrzout. Následkem našich vlastních nedokonalostí se znovu oslabí síly dobra nejen v nás, ale i v druhých.

Mnozí budou na buddhistickou nauku zabývající se utrpením reagovat takto: „Jsme si dobře vědomi toho, že štěstí a krása, radost a potěšení musí být vykoupeny určitým množstvím utrpení. Ale my jsme poslušní, tak splácíme bez reptání dokonce i cenu nejvyšší, smrt; a myslíme, že to za tu cenu stojí a že to dodává našemu požitku tu správnou příchuť.“ Před ty, kteří takto mluví, můžeme předložit výše uvedená fakta a zeptat se jich: „Jste si vědomi, že cena o které mluvíte, není vykoupena jen vaším vlastním utrpením, ale také utrpením druhých? Myslíte si, že je správné a čestné, když druzí musí platit za vaše štěstí? Najdete ještě tu ‘extra příchuť’ podíváte-li se na své štěstí z tohoto úhlu pohledu?“ A náš kolega - za předpokladu, že je čestný a ušlechtilý (a jen tehdy bude smysluplné s ním mluvit), zamýšleně řekne: „Na to jsem nepomyslel. To je pravda, nesmím zapříčinit to, aby

druzí museli platit za mé nedostatky. Pokud budu mít v úmyslu počínat si nečestně a nepoctivě ve svém každodenním jednání, nebude tomu tak podobně i ve vztahu k nejdůležitějším životním problémům?“ Pak si můžeme být jisti, že jsme do jeho mysli zaseli semínko a svědomí, které v pravý čas vyklíčí.

Nyní se vrátíme k našim úvahám, kterými jsme se původně zabírali. Viděli jsme, jak může naše jednání ovlivňovat druhé mnoha způsoby, jak mohou naše nedostatky stáhnout druhé k utrpení, provinění a zamotat jim hlavu. Tak by měla být naše neustále narůstající odpovědnost za mnoho z utrpení a neštěstí ve světě dodatečným a silným stimulem, abychom se i pro dobro druhých očistili a zacelili.

Ovšemže naše vlastní celistvost a zdraví nevytléčí druhé, alespoň ne přímo a ne ve všech případech. Naše vlastní čistota jen zřídka uchrání ostatní od páchání zla. Avšak nabytím duševního zdraví snížíme přinejmenším o jedno počet zřidel nákazy ve světě a naše vlastní čistota sníží zásoby paliva vyživující plameny nenávisli, které pustoší tuto zemi.

Tím, že si jsme i nadále vědomi utrpení, které zapřičiňujeme, a utrpení, kterému bychom mohli předejít, přidáváme dva silné motivy k těm, které nás již pobízejí nastoupit cestu osvobození: odvážný cit pro mužnou zodpovědnost a plnost mateřské lásky a soucitu. Tyto doplňující se ideály povinnosti a lásky, kterým můžeme říkat mužské a ženské principy, nám budou nápomocny při neochvějném kráčení po cestě. Láska a soucit k těm, kteří by se mohli stát obětmi našich vlastních nedokonalostí, nás bude pobízet splnit vůči nim naši povinnost, a to jedinou možnou cestou: splněním povinností vůči sobě samým.

Výše uvedené myšlenky jsou hutně vyjádřeny Buddhovou řečí, která je příliš málo známa:

„Chránice sebe, chráníme druhé, chránice druhé, chráníme sebe“ (Samjutta, 47:19).

Ve světle předchozích pozorování se tato jednoduchá, avšak pronikavá slova Vznešeného stanou ještě průhlednějšími, naplněnými magickou silou vyvolávající hnutí v hlouby naší podstaty. Uvažováním nad tím, jak naše vlastní nečisté jednání může mít zhoubný vliv na druhé, ještě lépe pochopíme, že obě tvrzení v této pasáži se doplňují: tím, že ochraňujeme sebe, děláme, co můžeme v ochraně druhých; tím že si přejeme ochránit druhé před utrpením, které můžeme zapřičinit, uděláme to nejzazší proto, abychom chránili sami sebe.

Proto pro naše vlastní dobro a pro dobro našich bližních si musíme všimnout každého kroku, který podnikneme. Tak je to řečeno ve stejné řeči, že praktickou metodou této dvojnásobné ochrany je spolehlivé ustavení všímavosti (*satipathána*), která se také zde ukazuje být „jedinou cestou“ (*ekájano maggo*): „‘Budu chránit sebe,’ tak musí být kultivováno ustavení všímavosti. ‘Budu chránit druhé,’ tak musí být kultivováno ustavení všímavosti.“

Stejná myšlenka a metoda je vyjádřena v části Buddhovy řeči „Rady Ráhulovi“ (Madždžhima 61):

„Potom co znovu a znovu zvažujeme konání tělesné, verbální a myšlenkové, bychom měli ... před konáním tělesným, verbálním a myšlenkovým, během jejich konání a po jejich vykonání, zvážit: ‘Vede toto konání k poškození mne samotného; k poškození druhých, k poškození obou?’ Potom co znovu a znovu zvažujeme, bychom měli očišťovat své konání tělesné, verbální a myšlenkové. Tak se máš, Ráhulo, trénovat.“

Dále se říká:

„Takto se, mniši, máte trénovat: Zvažující své vlastní blaho je vhodné usilovat neúnavně. Zvažující blaho druhých je vhodné usilovat neúnavně. Zvažující blaho obou je vhodné usilovat neúnavně“ (Samjutta, 12:22).

Tyto tři Mistrovy řeči se osvětlí navzájem. Tím, že nám připomínají právě motivy našeho hledání a vybavují nás pravými metodami k uskutečnění našeho úkolu, budou spolehlivými průvodci při kráčení po cestě.

